

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
M. SZPUNAR
представено на 26 юни 2019 година¹

Дело C-396/18

Gennaro Cafaro
срещу
DQ

(Преюдициално запитване, отправено от Corte suprema di cassazione (Касационен съд, Италия)

„Преюдициално запитване — Притежатели на свидетелство за правоспособност за пилоти, навършили 60 години — Дружество, извършващо дейности, свързани със защитата на националната сигурност — Забрана на дискриминацията, основана на възраст — Приложно поле на Регламент (ЕС) № 1178/2011 — Директива 2000/78/ЕО“

I. Въведение

1. Принципът на забрана на дискриминацията, основана на възраст, е предмет на обширна съдебна практика, в която в светлината на същия Съдът по-специално е изследвал възможността държава членка да забрани упражняването на професията „пилот“ на лица, навършили определена възраст².

2. Днес този проблем отново се поставя с настоящите преюдициални въпроси, с оглед на конкретните обстоятелства по разглеждания в главното производство случай. По-конкретно, Съдът следва да определи дали естеството на дейностите, извършвани от наемащо пилоти дружество, а именно дейности, свързани със защитата на националната сигурност, може да окаже въздействие върху оценката, която следва да се направи на забраната за упражняване на тази професия от пилоти, навършили 60 години.

¹ Език на оригиналния текст: френски.

² Решения от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573), и от 5 юли 2017 г., Fries (C-190/16, EU:C:2017:513).

II. Правна уредба

A. Правото на Съюза

1. Регламент (ЕО) № 216/2008

3. Член 1, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 216/2008³ гласи:

„Настоящият регламент се прилага за:

[...]

б) персонал и организации, участващи в експлоатацията на въздухоплавателни средства.

[...]“.

4. Съгласно член 2, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 216/2008 „[о]сновната цел на настоящия регламент е да изгради и поддържа високо и уеднаквено равнище на безопасност на гражданското въздухоплаване в Европа“.

5. Член 7, параграф 2 от този регламент предвижда:

„Освен в случаите, когато е в обучение, дадено лице може да действа като пилот само когато притежава лиценз и медицинско свидетелство, съответстващи на операцията, която ще се осъществява.

[...]“.

2. Регламент (ЕО) № 1178/2011

6. Член 1 от Регламент № 1178/2011⁴ предвижда:

„Настоящият регламент определя подробни правила за:

1) различните квалификации по свидетелствата за летателна правоспособност за пилоти, както и условията за издаване, поддържане, изменение, ограничаване, временно отменяне или прекратяване на свидетелства, правата и отговорностите на притежателите на свидетелства за правоспособност, както и условията за преобразуването на съществуващи национални свидетелства за правоспособност за пилоти и бордни инженери в свидетелства за правоспособност за пилоти, както и условията за признаване на свидетелства за правоспособност, издадени от трети държави;

[...]“.

3 Регламент на Европейския парламент и на Съвета от 20 февруари 2008 година относно общи правила в областта на гражданското въздухоплаване, за създаване на Европейска агенция за авиационна безопасност и за отмяна на Директива 91/670/ЕИО на Съвета, Регламент (ЕО) № 1592/2002 и Директива 2004/36/ЕО (ОВ L 79, 2008 г., стр. 1), изменен с Регламент (ЕО) № 1108/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. (ОВ L 309, 2009 г., стр. 51) (наричан по-нататък „Регламент № 216/2008“).

4 Регламент на Комисията от 3 ноември 2011 година за определяне на технически изисквания и административни процедури във връзка с екипажите на въздухоплавателни средства в гражданското въздухоплаване в съответствие с Регламент (ЕО) № 216/2008 на Европейския парламент и на Съвета (ОВ L 311, 2011 г., стр. 1), изменен с Регламент (ЕС) № 290/2012 на Комисията от 30 март 2012 г. (ОВ L 100, 2012 г., стр. 1) (наричан по-нататък „Регламент № 1178/2011“).

7. Член 2 от Регламент № 1178/2011 гласи:

„За целите на настоящия регламент се прилагат следните определения:

- 1) „свидетелство за летателна правоспособност по Част-FCL“ означава свидетелство за правоспособност на летателния екипаж, което е в съответствие с изискванията на приложение I;

[...]“.

8. Съгласно член 12 от Регламент № 1178/2011, озаглавен „Влизане в сила и прилагане“:

„1. Настоящият регламент влиза в сила на двадесетия ден след публикуването му в *Официален вестник на Европейския съюз*.

Той се прилага от 8 април 2012 г.

16. Чрез дерогация от параграф 1 държавите членки могат да решат да не прилагат до 8 април 2013 г. разпоредбите на приложения I—IV.

[...]“.

9. В точка FCL.065 от приложение I към Регламент (ЕО) № 1178/2011, озаглавена „Редуциране на правата на притежателите на свидетелства за летателна правоспособност на възраст над 60 години в търговския въздушен транспорт“, се предвижда следното:

„а) Възраст 60—64 години. Самолети и вертолетите. Притежател на свидетелство за летателна правоспособност, който е навършил 60 години, не може да действа като пилот на ВС в търговския въздушен транспорт, освен:

- 1) като член на многопилотен екипаж; и

- 2) при условие че той е единственият пилот в летателния екипаж, който е навършил 60 години.

б) Възраст 65 години. Притежател на свидетелство за летателна правоспособност, който е навършил 65 години, не може да действа като пилот на ВС в търговския въздушен транспорт“.

3. Директива 2000/78/ЕО

10. Съгласно член 1 от Директива 2000/78/ЕО⁵ целта на Директивата е „да регламентира основната рамка за борба с дискриминацията, основана на религия или убеждение, увреждане, възраст или сексуална ориентация по отношение на заетостта и упражняването на занятие, с оглед прилагането в държавите членки на принципа за равно третиране“.

⁵ Директива на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, 2000 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 7).

11. Член 2 от Директива 2000/78, озаглавен „Понятие за дискриминация“, гласи:

„1. За целите на настоящата директива, „принципът за равно третиране“ означава, че няма да има пряка или непряка дискриминация въз основа, на който и да е от признаците, посочени в член 1.

2. За целите на параграф 1:

а) проява на пряка дискриминация има, когато едно лице е, било е, или би било третирано по-малко благоприятно от друго в сравнима ситуация въз основа един от признаците, упоменати в член 1;

[...]

5. Настоящата директива не засяга мерките, регламентирани от национален закон, които в демократичното общество са необходими за обществената сигурност, под[д]ържането на обществения ред и предотвратяването на престъпни деяния, защитата на здравето, правата и свободите на другите“.

12. Член 3 от Директива 2000/78 е озаглавен „Приложно поле“ и параграф 4 от него гласи:

„Държавите членки могат да регламентират, че настоящата директива дотолкова, доколкото се отнася до дискриминация, основаваща се на увреждане и възраст не се прилага към въоръжените сили“.

13. Член 4 от Директива 2000/78, озаглавен „Професионални изисквания“, предвижда в параграф 1:

„Въпреки разпоредбите на член 2, параграфи 1 и 2, държавите членки могат да регламентират, че разлика в третирането, основаваща се на характеристика, свързана с някой от признаците, посочени в член 1, не представлява дискриминация, когато поради характера на засегнатите професионални дейности или в контекста, в който те се упражняват, такава характеристика представлява основно и определящо професията изискване, като гарантират, че целта е законосъобразна и изискването пропорционално“.

14. Член 6 от Директива 2000/78 е озаглавен „Оправдаване на разликите в третирането на основание възраст“ и параграф 1 от него гласи:

„Независимо от член 2, параграф 2, държавите членки могат да регламентират, че разлики в третирането на основание възраст не представлява дискриминация, ако в контекста на национално право, те са обективно и обосновано оправдани от законосъобразна цел, включително законосъобразна политика по заетостта, трудов пазар и цели на професионалното обучение и, ако средствата за постигане на тази цел са подходящи и необходими.

[...]“.

Б. Италианското право

15. Запитващата юрисдикция посочва, че въздушният превозвач DQ, извършващ дейност по обслужване на тайните служби⁶, е дружество, учредено съгласно член 25 от Legge n. 124/2007 — Sistema di informazione per la sicurezza della repubblica e nuova disciplina del segreto (Закон № 124/2007 относно информационната система за сигурността на Републиката и новите правила за класификация на секретни данни) от 3 август 2007 г. (GURI № 187 от 13 август 2007 г.), което извършва дейност, класифицирана като „поверителна“, а именно дейност с нестопанска цел по обслужване на тайните служби.

16. Член 744, четвърта алинея от Codice della Navigazione (Кодекс за корабоплаването и въздухоплаването) приравнява към държавните въздухоплавателни средства въздухоплавателните средства, използвани от публични или частни субекти, които извършват дейности, свързани със защита на националната сигурност.

17. Член 748, първа алинея от Кодекса за корабоплаването и въздухоплаването предвижда, че неговите разпоредби не се прилагат за въздухоплавателните средства, използвани за дейности, свързани със защита на националната сигурност.

18. Член 748, трета алинея от Кодекса на корабоплаването и въздухоплаването гласи, че полети с въздухоплавателни средства, приравнени на държавни въздухоплавателни средства, се осъществяват при гарантирано адекватно равнище на безопасност, определено в съответствие със специалните правила, приети от компетентните държавни органи.

19. Decreto del Presidente del Consiglio dei Ministri (Указ на председателя на Министерския съвет за определяне на правилата за ограниченията при наемането на работа на летателния персонал на DQ) от 9 септември 2008 г. (наричан по-нататък „DPCM“) е приет на основание член 748, трета алинея от Кодекса на корабоплаването и въздухоплаването.

20. Разпоредба PMC-OPS 1.1136 от DPCM, озаглавена „Ограничение за максимална възраст“, предвижда:

„Предвид целите, посочени в предходните членове, пилотите на [DQ] могат да осъществяват професионална дейност до, но не и след навършване на 60 години“.

III. Фактите в основата на спора по главното производство, преюдициалните въпроси и производството пред Съда

21. На 19 януари 2012 г. DQ уведомява г-н Gennaro Safaro, нает на работа като пилот на въздухоплавателно средство в това дружество, че неговият трудов договор ще бъде прекратен на 19 септември 2012 г., тъй като ще навърши 60 години.

22. Г-н Safaro оспорва законосъобразността на уволнението си пред Tribunale di Roma (Първоинстанционен съд Рим, Италия), който отхвърля иска му. Това решение впоследствие е потвърдено от Corte d'appello di Roma (Апелативен съд Рим, Италия) с решение от 19 февруари 2016 г.

23. Г-н Safaro подава касационна жалба пред запитващата юрисдикция, Corte suprema di cassazione (Касационен съд, Италия).

⁶ От писмените становища на страните и от изложените по време на съдебното заседание становища става ясно, че дружеството DQ все пак не упражнява единствено дейност по обслужване на тайните служби.

24. Запитващата юрисдикция сочи, че съгласно разпоредбите на националното право въздухоплавателните средства на DQ са приравнени на държавни въздухоплавателни средства. В това си качество те извършват полети, свързани със защитата на националната сигурност, като трябва да гарантират адекватно равнище на безопасност, определено в съответствие със специалните правила, включително по-специално DPCM. В тази връзка запитващата юрисдикция посочва, че разпоредбите на DPCM предвиждат, че на пилотите на DQ не е разрешено да осъществяват дейност след навършване на 60 години.

25. Запитващата юрисдикция обаче отбелязва, че точка FCL.065 от приложение I към Регламент № 1178/2011 позволява на пилотите на въздухоплавателни средства, използвани за търговски въздушен транспорт, да продължат да осъществяват дейност след 60 години при определени условия. По-конкретно, запитващата юрисдикция подчертава, че тази разпоредба забранява на въпросните пилоти да осъществяват дейност едва след като навършат 65 години.

26. Запитващата юрисдикция иска да се установи дали точка FCL.065 от приложение I към Регламент № 1178/2011, която е специално приложима за търговския въздушен транспорт, може все пак да се счита за общо правило по отношение на възрастта на пилотите. В частност, запитващата юрисдикция изпитва съмнения по въпроса дали тази разпоредба изключва национална правна уредба, предвиждаща автоматично прекратяване на трудовото правоотношение на пилота при навършване на 60 години от пилотите на въздухоплавателни средства, използвани за дейности, свързани със защитата на националната сигурност.

27. При условията на евентуалност запитващата юрисдикция търси отговор на въпроса дали специалната правна уредба, която предвижда автоматично прекратяване на трудовите правоотношения на пилотите при навършване на 60 години, е съвместима с Директива 2000/78 и залегналия в нея принцип на недопускане на дискриминация, основана на възраст, както и с член 21, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“).

28. В този контекст с решение, постъпило в Съда на 15 юни 2018 г., Corte suprema di cassazione (Касационен съд) решава да спре производството и да отнесе до Съда следните въпроси:

„1) Противоречи ли националната правна уредба съгласно [DPCM], приет в изпълнение на член 748, трета алинея от Кодекса за корабоплаването и въздухоплаването, с който се приема Правилник за ограниченията при наемането на работа на летателния персонал на [DQ], и която по-специално предвижда автоматичното прекратяване на трудовото правоотношение при навършване на 60 години, на Регламент № 1178/2011, който определя възрастова граница от 65 години за наемането на работа на пилоти в търговския въздушен транспорт, и в случай че специалната национална правна уредба бъде оставена без приложение, приложим ли е последният в настоящия случай?

2) При условията на евентуалност, ако се приеме че Регламентът е неприложим към разглежданата хипотеза *ratione materiae*, в противоречие ли е посочената национална правна уредба с принципа на недопускане на дискриминация, основана на възраст, залегнал в Директива 2000/78 и [Хартата] (член 21, параграф 1), който намира конкретен израз в Директива 2000/78?“.

29. Писмени становища представят жалбоподателят в главното производство и DQ, италианското и полското правителство и Европейската комисия.

30. В проведеното на 11 април 2019 г. съдебно заседание устни становища са изложени от името на жалбоподателя в главното производство, от DQ, от италианското правителство, както и от Комисията.

IV. Анализ

А. По първия преюдициален въпрос

31. С първия си преюдициален въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали точка FCL.065 от приложение I към Регламент № 1178/2011 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, предвиждаща автоматично прекратяване, при навършване на 60 години, на трудовите правоотношения на пилотите, наети от дружество — оператор на въздухоплавателни средства, използвани за дейности, свързани със защитата на националната сигурност на държавата членка.

32. От самото начало трябва да уточня, че според мен тази разпоредба не е приложима в спора по главното производство, както ще се опитам да докажа.

1. Неприложимост ratione temporis на точка FCL.065 от приложение I към Регламент № 1178/2011

33. Отбелязвам, че DQ, италианското правителство и Комисията поддържат главно, че точка FCL.065 от приложение I към Регламент (ЕО) № 1178/2011 не е приложима ratione temporis към положението, разглеждано в главното производство.

34. Обратно, както става ясно от акта за преюдициално запитване, Corte suprema di cassazione (Касационен съд) е на мнение, че прилагането ratione temporis на точка FCL.065 от приложение I към Регламент № 1178/2011 в главното производство не може да бъде изключено, тъй като тази разпоредба не е включена сред разпоредбите, чието прилагане държавите членки имат възможност да отложат.

35. Следва да се припомни, че в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда той трябва да даде на националния съд полезен отговор, който да му позволи да реши спора, с който е сезиран. В този смисъл поставените въпроси трябва да намерят решение в светлината на всички разпоредби на Договора и на вторичното право, които могат да са релевантни по отношение на поставения проблем⁷. Освен това, за да бъде полезен с отговора си на юрисдикцията, отправила преюдициалния въпрос, може да е необходимо Съдът да вземе предвид норми на правото на Съюза, които националният съд не е посочил в акта за преюдициално запитване⁸.

36. Вярно е, че запитващата юрисдикция не е установила в Регламент № 1178/2011 разпоредба, която позволява прилагането на точка FCL.065 от приложение I към него да бъде отложено. Налага се обаче констатацията, че член 12, параграф 16 от последния изрично предвижда тази възможност, тъй като съгласно този член държавите членки могат да решат да не прилагат разпоредбите на приложение I, включително точка FCL.065 от същото, до 8 април 2013 г.

37. В това отношение, видно както от писмените становища на Комисията и на италианското правителство, така и от становището, изложено в заседанието от италианското правителство, Италианската република се е възползвала от възможността, предоставена от член 12, параграф 16 от Регламент № 1178/2011, така че разпоредбите на приложение I към този регламент не са били приложими в Италия до 8 април 2013 г.

⁷ Вж. решение от 29 октомври 2015 г., Nagy (C-583/14, EU:C:2015:737, т. 21 и цитираната съдебна практика).

⁸ Вж., сред най-скорошните, решения от 21 март 2019 г., Mobit и Autolinee Toscane (C-350/17 и C-351/17, EU:C:2019:237, т. 35), и от 11 април 2019 г., Repsol Butano и DISA Gas (C-473/17 и C-546/17, EU:C:2019:308, т. 38).

38. Трудовото правоотношение на г-н Safaro е прекратено на 19 септември 2012 г., за което е бил уведомен на 19 февруари 2012 г., така че точка FCL.065 от приложение I към Регламент № 1178/2011 е неприложима *ratione temporis* в спора по главното производство.

39. От съображения за изчерпателност по-долу ще докажа, че при всички положения Регламент № 1178/2011 е неприложим и *ratione materiae* в спора по главното производство.

2. Неприложимост *ratione materiae* на Регламент № 1178/2011

40. Регламент № 1178/2011 е акт за изпълнение на Регламент № 216/2008, приет по-специално на основание член 7, параграф 6 от последния. От това следва, че предметното приложно поле на Регламент № 1178/2011 не може да бъде по-широко от това на водещия акт, на който той се основава⁹.

41. Следователно ще се позова на разпоредбите на Регламент № 216/2008, в които е определено неговото предметно приложно поле, за да установя това на Регламент № 1178/2011.

42. От една страна, от положителна гледна точка Регламент № 216/2008 има за цел да установи общи правила в областта на гражданското въздухоплаване и да поддържа уеднаквено равнище на безопасност в тази област¹⁰. Следователно този регламент е приложим към дейностите в гражданското въздухоплаване. Същият извод важи и за Регламент № 1178/2011, който определя техническите изисквания и административните процедури във връзка с екипажите на въздухоплавателни средства в гражданското въздухоплаване.

43. От друга страна, от отрицателна гледна точка член 1, параграф 2 от Регламент № 216/2008 предвижда ясно изключение от прилагането на този регламент във връзка с персонала и организациите, участващи във военни, митнически или полицейски или подобни дейности. Следователно това изключение важи и за Регламент № 1178/2011.

44. В тази връзка трябва да поясня как разбирам това изключение. Г-н Safaro всъщност твърди, че тъй като DQ е частно дружество, учредено в съответствие с правилата на Гражданския кодекс, и действа като правоспособен оператор, осъществяващ търговски въздушен транспорт, то не може да се разглежда като попадащо в обхвата на изключението, предвидено в член 1, параграф 2 от Регламент № 216/2008. Поради това г-н Safaro сочи, че Регламент № 1178/2011 трябва да се приложи по отношение на DQ.

45. Разбира се, тъй като става въпрос за изключение, член 1, параграф 2 от Регламент № 216/2008 трябва да се тълкува стриктно. Все пак не считам, че това изисква съсредоточаване върху правно-организационната форма на съответния субект, за да се определи дали той попада под действието на тази разпоредба.

46. На първо място, според мен езиковото тълкуване на член 1, параграф 2 от Регламент № 216/2008 показва, че формата на образуването не е от значение, за да се установи дали то попада в обхвата на изключението, доколкото тя не е упомената. Тази разпоредба посочва персонала и организациите, *участващи* във военни, митнически, полицейски или други подобни *служби*. Прави се позоваване само на дейността, извършвана от посочения персонал и

⁹ Вж. по аналогия решение от 14 ноември 1989 г., Испания и Франция/Комисия (6/88 и 7/88, EU:C:1989:420), с което Съдът отменя мерките за изпълнение, приети от Комисията, тъй като те не попадат в приложното поле на основния регламент.

¹⁰ Член 2, параграф 1 от Регламент № 216/2008.

организации. Следователно във въпросната разпоредба е установен необвързан с формата функционален критерий, чрез който се определя дали персоналът или организацията, които извършват тази дейност, попадат или не в приложното поле на Регламент № 216/2008 и съответно, в приложното поле на Регламент № 1178/2011.

47. На второ място, според мен тълкуването на член 1, параграф 2 от Регламент № 216/2008, предложено в становището на г-н Safaro, е в противоречие с полезния ефект на Регламент № 216/2008 и Регламент № 1178/2011, тъй като предполага, че обхватът на приложното поле на тези регламенти зависи от национални правни квалификации. Ако се приеме подобно тълкуване на тази разпоредба, всяко частно дружество съгласно националното право би попадало в приложното поле на тези регламенти. Обвързването на прилагането на разпоредбите на регламенти № 216/2008 и № 1178/2011 само с националните законодателства и с тяхното разнообразие би довело до големи различия в режима в отделните държави членки и по този начин би попречило на постигането на целта на тези регламенти, а именно установяването на общи правила в областта на гражданското въздухоплаване.

48. От преюдициалното запитване обаче става ясно, че DQ предоставя услуга „от особено естество“, а именно „дейност по обслужване на тайните служби“, извършвана с цел защита на националната сигурност¹¹. Следователно извършваните от DQ дейности попадат извън материалното приложно поле на Регламент № 216/2008, при това на две основания. От една страна, дейността по обслужване на тайните служби, упражнявана във връзка със защитата на националната сигурност, според мен не спада към гражданското въздухоплаване. От друга страна и нещо повече, подобна особена дейност попада в обхвата на изключението по член 1, параграф 2 от Регламент № 216/2008, тъй като става въпрос за дейност, подобна на военната, митническата или полицейската. В това отношение е без значение, че DQ извършва тази дейност като частноправен субект.

49. Поради това според мен нито Регламент № 1178/2011 като цяло, нито конкретно точка FCL.065 от приложение I към същия са приложими *ratione materiae* или *ratione temporis* към разглежданото положение.

Б. По втория преюдициален въпрос

50. С втория си преюдициален въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали разпоредбите на Директива 2000/78 и член 21, параграф 1 от Хартата трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба като разглежданата в главното производство, предвиждаща автоматично прекратяване, при навършване на 60 години, на трудовите правоотношения на пилотите, наети от дружество — оператор на въздухоплавателни средства, използвани за дейности, свързани със защитата на националната сигурност на държавата членка.

51. Като начало, за да определя ясно елементите от правото на Съюза, чието тълкуване е поискано, трябва да уточня, че според мен не е необходимо позоваване на разпоредбите на Хартата, за да се отговори на преюдициалния въпрос. В действителност Хартата определя общ принцип на недопускане на дискриминация, основана на възраст, който е конкретизиран в

¹¹ Дори някои от извършваните от DQ дейности да не са свързани с тази цел, видно от становищата на страните.

разпоредбите на Директива 2000/78 в областта на заетостта и професиите¹². Следователно, когато е сезиран с преюдициален въпрос за тълкуване на общия принцип на недопускане на дискриминация, основана на възраст, закрепен в член 21 от Хартата, както и на разпоредбите на Директива 2000/78, Съдът разглежда въпроса само с оглед на тази директива¹³.

52. Поради това моят анализ ще се съсредоточи върху тълкуването на разпоредбите само на Директива 2000/78. В това отношение припомням, че макар релевантните разпоредби на Директива 2000/78 да не са посочени изрично от запитващата юрисдикция в преюдициалните ѝ въпроси, съгласно постоянната съдебна практика Съдът може да извлече от съдържанието на поставените от запитващата юрисдикция въпроси, с оглед на изложените от нея данни, необходимите елементи от правото на Съюза, за да може тази юрисдикция да разреши правния проблем, с който е сезирана, в съответствие с правото на Съюза¹⁴.

53. Тълкуването на Директива 2000/78 в светлината на мотивите в акта за преюдициално запитване дава възможност да се определят няколко разпоредби, които са от значение за изхода на спора по главното производство, а именно член 2, параграф 5, член 3, параграф 4, член 4, параграф 1 и член 6, параграф 1 от Директива 2000/78.

54. Ето защо, за да отговоря на втория преюдициален въпрос, ще анализирам последователно тези членове.

55. Най-напред, трябва да се уверя, че разглежданата в главното производство правна уредба попада в приложното поле на Директива 2000/78. След това, ще изследвам дали тази правна уредба въвежда неравно третиране, основано на възраст, и накрая, дали евентуално това третиране може да бъде оправдано и поради това да не представлява дискриминация по смисъла на Директива 2000/78¹⁵.

1. Приложимостта на Директива 2000/78

56. Комисията отбелязва, че положението, в което се намира DQ, би могло да попадне в изключението, въведено с член 3, параграф 4 от Директива 2000/78, съгласно който държавите членки могат да предвидят тази директива да не се прилага към въоръжените сили по отношение на дискриминацията, основана на възраст.

57. Считам обаче, че изключението, въведено с тази разпоредба, не е относимо към настоящия случай поради следните съображения.

58. На първо място и главно, в заседанието италианското правителство потвърди, че макар в съответствие с член 3, параграф 4 от Директива 2000/78 Италианската република да е предвидила в националното законодателство изключение от прилагането на тази директива по отношение на въоръжените сили за дискриминацията, основана по-специално на възраст, това изключение във всички случаи не се прилага по отношение на DQ.

12 Решение 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 48 и цитираната съдебна практика). С изключение на случаите, в които Съдът трябва да разгледа именно съвместимостта на разпоредба от вторичното право с Хартата или да я тълкува в съответствие с Хартата.

13 Решение от 13 ноември 2014 г., Vital Pérez (C-416/13, EU:C:2014:2371, т. 25 и цитираната съдебна практика).

14 Вж. решения от 9 юли 1969 г., Völk (5/69, EU:C:1969:35, т. 2), от 17 юли 2008 г., ASM Brescia (C-347/06, EU:C:2008:416, т. 25), и от 8 ноември 2012 г., Gülbahçe (C-268/11, EU:C:2012:695, т. 32).

15 Вж. по-специално решения от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 37), от 13 ноември 2014 г., Vital Pérez (C-416/13, EU:C:2014:2371, т. 27), и от 15 ноември 2016 г., Salaberria Sorondo (C-258/15, EU:C:2016:873, т. 24, 30 и 31). Този триетапен подход впрочем се описва като „традиционен“ в доктрината, вж. по-специално Tobler, C. EU Age Discrimination Law and Older and Younger Workers: Court of Justice of the EU Case Law Development. — In: Numhauser-Henning, A. et Rönmar, M. (éd.), *Age Discrimination and Labour Law, Comparative and Conceptual Perspectives in the EU and Beyond*. Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2015.

59. По-нататък, член 3, параграф 4 от Директива 2000/78 трябва да се тълкува стриктно, тъй като става въпрос за изключение. С други думи, изключението не може да обхване всички дружества, които, макар да осъществяват дейности, свързани със защитата на националната сигурност, не са част от въоръжените сили на държавата членка. Следователно тази разпоредба не може да се тълкува като отнасяща се до организации, които не са част от въоръжените сили, дори когато извършват действия, подобни на тези на въоръжените сили.

60. Освен това от предлагания от мен анализ в отговора на първия преюдициален въпрос на дейностите на DQ като подобни на военните по смисъла на Регламент № 216/2008, не може да се направи какъвто и да е извод относно приложимостта или неприложимостта на изключението, предвидено в член 3, параграф 4 от Директива 2000/78.

61. От една страна, от самата формулировка на изключението, предвидено в тази разпоредба, става ясно, че то има много по-тясно приложно поле от изключението по член 1, параграф 2 от Регламент № 216/2008. Докато първото се отнася само до въоръжените сили, то прилагането на Регламент № 216/2008 се изключва при военни, митнически, полицейски или други подобни дейности. Това се потвърждава от съображение 18 от Директива 2000/78, което показва, че Директивата се прилага по отношение на полицията, затворите и службите по спешност. Освен това Съдът на няколко пъти е приемал, че Директива 2000/78 се прилага за службите на полицията¹⁶. Това показва при необходимост, че изключението, предвидено в член 3, параграф 4 от Директива 2000/78, трябва да се тълкува ограничително.

62. От друга страна, трябва да подчертая, че Директива 2000/78 има много широко приложно поле, така че да обхване възможно най-голям брой случаи на дискриминация под най-различни форми: тя се прилага както за частния сектор, така и за публичния сектор, както на етапа на назначаване, така и на етапа на прекратяване на трудовото правоотношение, прилага се и по отношение на условията на труд и заплащане¹⁷. Следователно допускането на широко изключение от прилагането на Директива 2000/78 би било в противоречие с духа и целта ѝ.

63. Както от акта за преюдициално запитване, така и от съображенията, представени от италианското правителство и DQ в хода на производството и в заседанието, става ясно обаче, че макар да извършва дейности, свързани със защитата на националната сигурност, DQ не е част от въоръжените сили на Италианската република. Всъщност основният въпрос по настоящото дело е именно да се определи дали конкретният статус на DQ и особеното естество на неговите дейности могат да оправдаят разлика в третирането, основана на възраст.

64. Поради това DQ не попада в обхвата на изключението по член 3, параграф 4 от Директива 2000/78, така че Директивата е напълно приложима в спора по главното производство.

2. Установяване на дискриминация по смисъла на Директива 2000/78

65. Трябва да се припомни, че съгласно член 1 от Директива 2000/78 с нея се цели създаването на основна рамка за борба с дискриминацията, основана по-специално на възраст, по отношение на заетостта и упражняването на занятие с оглед прилагането в държавите членки на принципа за равно третиране. Член 2 от Директива 2000/78 определя принципа на равно третиране като

¹⁶ Решения от 13 ноември 2014 г., Vital Pérez (C-416/13, EU:C:2014:2371), и от 15 ноември 2016 г., Salaberria Sorondo (C-258/15, EU:C:2016:873).

¹⁷ Член 3 от Директива 2000/78. По отношение на обхвата на приложното поле на Директива 2000/78 вж. Baily, P. et Lhernould, J.-P. Discrimination en raison de l'âge: sources européennes et mise en œuvre en droit interne. — *Revue de droit social*, 2012, p. 223, и Tobler, C., *op.cit.*

липса на пряка или непряка дискриминация, включително основана на възраст. По-специално, член 2, параграф 2, буква а) от посочената директива гласи, че проява на пряка дискриминация има, когато едно лице е, било е или би било третирано по-малко благоприятно отколкото друго в сравнима ситуация въз основа по-конкретно на неговата възраст.

66. За да се установи дали разглежданата в главното производство правна уредба представлява дискриминация по смисъла на Директива 2000/78, е необходимо, на първо място, да се определи дали тя води до неравно третиране. На второ място, ще проверят дали разликата в третирането може да бъде оправдана с оглед разпоредбите на Директива 2000/78, както твърдят DQ, италианското и полското правителство, като в такъв случай тя няма да представлява дискриминация по смисъла на посочената директива.

а) Наличие на неравно третиране

67. Наличието на неравно третиране, пряко основано на възраст, произтичащо от разглежданата в главното производство националната правна уредба, според мен е извън съмнение и освен това не е предмет на спор между страните.

68. Всъщност като последица от DPCM в сравнима ситуация пилотите на DQ на възраст над 60 години се третират по-малко благоприятно от по-младите пилоти на същото дружество, тъй като трудовото им правоотношение с DQ се прекратява автоматично при навършване на 60 години и само на това основание. Подобна правна уредба очевидно въвежда неравно третиране, пряко основано на възраст, по смисъла на член 1 във връзка с член 2, параграф 2, буква а) от Директива 2000/78¹⁸.

б) Възможни изключения

69. Директива 2000/78 предвижда три изключения¹⁹, при чието прилагане разликата в третирането, пряко основана на възраст, няма да се счита за дискриминация по смисъла на посочената директива.

70. Две от тези изключения, предвидени в член 2, параграф 5 и член 4, параграф 1 от Директива 2000/78, са общи за всички основания за дискриминация и не са специфични за различията в третирането, основано на възраст. Член 2, параграф 5 от тази директива предвижда, че мярка, регламентирана от национален закон и необходима за обществената сигурност, поддържането на обществения ред и предотвратяването на престъпни деяния, защитата на здравето, правата и свободите на другите, не представлява дискриминация по смисъла на посочената директива. Член 4, параграф 1 от Директива 2000/78 предвижда също, че разликата в третирането, основаваща се на характеристика, свързана по-специално с възрастта, не представлява дискриминация по смисъла на посочената директива, когато поради характера на засегнатите професионални дейности или в контекста, в който те се упражняват, такава характеристика представлява основно и определящо професията изискване.

71. Директива 2000/78 предвижда също в член 6, параграф 1 специфично изключение относно дискриминацията, основана на възраст²⁰, което се отнася до мерки, които са обективно и обосновано оправдани в рамките на националното право от законосъобразна цел, включително във връзка със заетостта, пазара на труда и обучението.

¹⁸ Вж. по аналогия решение от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 44 и 45).

¹⁹ За видовете възможни изключения вж. *Bribosia*, E. et *Bombois*, T. *Interdiction de la discrimination en fonction de l'âge: du principe, de ses exceptions, et de quelques hésitations...* — *RTD Eur.*, 2011, p. 41, а също и *Tobler*, C., *op.cit.*

²⁰ По въпроса за причините за съществуването на специфично изключение относно дискриминацията, основана на възраст, вж. *O'Conneide*, C. *Constitutional and Fundamental Rights Aspects of Age Discrimination* в *Numhauser-Henning*, A., *Rönningmar*, M., *op. cit.*

72. Преди да се проучи възможността да бъде оправдано неравно третиране като засягащото пилотите на DQ, ще се спра отново на съотношението между трите изключения, за да определя кое от тях може да допусне обосноваването на мярката по главното производство.

1) Съотношение на различните изключения в зависимост от целта на мярката

73. От практиката на Съда следва, че е важно да се определи целта, преследвана от разглежданата в главното производство мярка, за да се определят разпоредбите на Директивата, с оглед на които трябва да се извърши проверка на мярката²¹. С други думи, прилагането на изключенията зависи от целта, която преследва мярката, установяваща неравно третиране.

74. Според посоченото от запитващата юрисдикция разпоредбите на ДРСМ, предвиждащи възрастовата граница за пилотите на DQ, са били установени с цел да се осигури адекватно равнище на безопасност на полетите на DQ в интерес на националната сигурност. В този смисъл разглежданата в главното производство правна уредба е насочена към постигането на двойна цел: осигуряването на въздушната безопасност и защитата на националната сигурност.

75. Целта за осигуряване на въздушната безопасност може да се свърже със защитата на обществената сигурност по смисъла на член 2, параграф 5 от Директива 2000/78, но може също да представлява законосъобразна цел по смисъла на член 4, параграф 1 от посочената директива, годна да оправдае изключение от принципа за равно третиране²². Същият извод трябва да се направи и за защитата на националната сигурност, тъй като мерките, насочени към осигуряване на доброто функциониране и успешното изпълнение на задачите на държавните тайни служби, са безспорно мерки, които могат да гарантират обществената сигурност. Следователно по принцип може да се направи позоваване на член 2, параграф 5 и член 4, параграф 1 от Директива 2000/78, за да се оправдае разликата в третирането на пилотите на DQ, навършили 60 години²³.

76. Въпреки това, що се отнася до изключението, предвидено в член 6, параграф 1 от Директива 2000/78, не считам, че то е относимо към настоящия случай, като се имат предвид целите, преследвани от разглежданата в главното производство правна уредба. В тази разпоредба се съдържа списък от цели, които да бъдат следвани от дадена мярка, за да може тя да се ползва от изключението. Макар че този списък със сигурност не е изчерпателен и има само указателен характер²⁴, за което свидетелства обстоятелството, че законодателят на Съюза е използвал израза „включително“, това не означава, че съгласно въпросната разпоредба може да има позоваване на всякакъв вид цели. Съдът вече е постановил, че целите, които могат да се приемат за законосъобразни по смисъла на член 6, параграф 1 от Директива 2000/78, са свързани със социалната политика²⁵. Той е изключил именно целта, свързана с въздушната безопасност, като законосъобразна цел по смисъла на тази разпоредба в решение Prigge и др.²⁶.

21 Решение от 12 януари 2010 г., *Petersen* (C-341/08, EU:C:2010:4, т. 37).

22 Решение от 13 септември 2011 г., *Prigge и др.* (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 58 и 69).

23 В това отношение следва да се отбележи, че обхватът на двете разпоредби може да съвпадне, така че да се прилагат едновременно. Вж. по-специално решение от 13 септември 2011 г., *Prigge и др.* (C-447/09, EU:C:2011:573). Тяхното прилагане обаче зависи от различни условия.

24 Решение от 5 март 2009 г., *Age Concern England* (C-388/07, EU:C:2009:128, т. 43).

25 Решение от 5 март 2009 г., *Age Concern England* (C-388/07, EU:C:2009:128, т. 46).

26 Решение от 13 септември 2011 г. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 82).

77. Не виждам причина за преразглеждане на направеното от Съда тълкуване на член 6, параграф 1 от Директива 2000/78. Напротив, считам, че приемането на цели, различни от тези на социалната политика, като законосъобразни цели по смисъла на тази разпоредба би довело до неоправдано разширяване на изключението от принципа на равно третиране, надхвърлящо границите, определени от законодателя на Съюза.

78. Следователно разглежданата в главното производство правна уредба, предвид това, че има за цел осигуряване на въздушната безопасност, не може да бъде оправдана на основание на член 6, параграф 1 от Директива 2000/78, както произтича изрично от решение Prigge и др.²⁷. По същия начин целта за защита на националната сигурност, която не е част от социалната политика, не може да представлява законосъобразна цел по смисъла на тази разпоредба.

79. Поради това считам, че разликата в третирането, произтичаща от националната правна уредба, може да бъде оправдана само на основание на член 2, параграф 5 и член 4, параграф 1 от Директива 2000/78, при това ако са спазени условията за тяхното прилагане.

2) Условията за прилагане на изключенията

80. Първо, ще изложа причините, поради които считам, че член 2, параграф 5 от Директива 2000/78 не може да се тълкува в смисъл, че може да оправдае мярка като разглежданата в главното производство. Като втора стъпка, ще докажа, че що се отнася този път до член 4, параграф 1 от Директивата, в настоящия случай може да бъде допуснато изключение от принципа на равно третиране.

i) Относно член 2, параграф 5 от Директива 2000/78

81. Съгласно член 2, параграф 5 от Директива 2000/78 мярка, която, макар да въвежда разлика в третирането, пряко основана на възраст, е необходима в демократичното общество за защита на обществената сигурност, не представлява дискриминация по смисъла на посочената директива, при условие все пак че тази мярка е регламентирана от национален закон²⁸.

82. Отбелязвам, че изискването мярката да е предвидена в националното законодателство, е специфично за изключението, установено с член 2, параграф 5 от Директива 2000/78. Нито член 4, параграф 1, нито член 6, параграф 1 от посочената директива поставят такова условие. Поради това с посоченото допълнително изискване законодателят на Съюза е имал за цел да наложи още по-строги условия за прилагането на член 2, параграф 5 от Директива 2000/78 в сравнение с условията за прилагане на другите изключения, предвидени в тази директива²⁹. В този смисъл, за разлика от член 4, параграф 1 и член 6, параграф 1 от Директива 2000/78, член 2, параграф 5 от Директивата се отнася до конкретен вид нормативен акт³⁰, а именно националния закон.

27 Решение от 13 септември 2011 г. (C-447/09, EU:C:2011:573).

28 Много малко решения са постановени във връзка с понятието „закон“ по смисъла на член 2, параграф 5 от Директива 2000/78. В това отношение трябва да бъде отличено решение от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573), въпреки че то не съдържа елементи на тълкуване, които да дават възможност да се определи дали мярката, разглеждана в главното производство, е регламентирана от национален закон. В това решение Съдът постановява, че мярка, приета от социалните партньори, би могла да отговаря на условието по член 2, параграф 5 от Директива 2000/78, ако тези социални партньори са били овластени от държавата членка по силата на точни овластяващи норми да приемат мерки по смисъла на тази разпоредба.

29 По този въпрос, вж. заключението на генералния адвокат Cruz Villalón по дело Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:321, т. 51).

30 Решение от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 59).

83. Освен това, що се отнася до изключението от принципа за недопускане на дискриминация, разпоредбата на член 2, параграф 5 от Директива 2000/78, включително изискването мярката да е предвидена в национален закон, следва да се тълкува стриктно. Съгласно условията по член 2, параграф 5 от Директива 2000/78 изборът да бъдат въведени този вид изключения от равното третиране в областта на заетостта и професиите, е от компетентността на националния законодател и следва да произтича от конкретна законодателна разпоредба.

84. По тези причини считам, че понятието „национален закон“ по смисъла на член 2, параграф 5 от Директива 2000/78 трябва да се тълкува стриктно. С други думи, националният закон по смисъла на тази разпоредба, като изрично и специфично изискване на член 2, параграф 5 от Директива 2000/78, означава закон във формален смисъл³¹. Следователно национален закон по смисъла на тази разпоредба е законодателен акт, приет от законодателен орган³².

85. Въпреки това, макар точното естество на ДРСМ да е предмет на спор между страните и неговото определяне да е от компетентността на националния съд, от становищата на страните, изложени в заседанието, все пак става ясно, че разглежданата в главното производство правна уредба при всички случаи не представлява закон във формален смисъл, тъй като не е приета от законодателен орган, което запитващата юрисдикция все пак следва да провери.

86. Поради това според мен разглежданата в главното производство правна уредба не може да се счита за мярка, регламентирана от национален закон, по смисъла на член 2, параграф 5 от Директива 2000/78.

87. Следователно тази разпоредба не може да служи като основание да се оправдае неравното третиране, произтичащо от разглежданата в главното производство правна уредба.

ii) Относно член 4, параграф 1 от Директива 2007/78

88. Съгласно член 4, параграф 1 от Директива 2000/78 разлика в третирането, която се основава на характеристика, свързана с възраст, не представлява дискриминация, когато поради характера на засегнатите професионални дейности или в контекста, в който те се упражняват, такава характеристика представлява основно и определящо професионално изискване, стига целта да е законосъобразна, а изискването пропорционално.

89. Към настоящия момент съществува трайно установена съдебна практика по тълкуването на тази разпоредба³³: трябва да бъдат изпълнени няколко условия, за да се гарантира, че разликата в третирането не представлява дискриминация по смисъла на тази разпоредба.

31 Въпреки че Съдът в известна степен е смекчил този принцип в решение от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 60 и 61), по отношение на колективни споразумения, приети от социалните партньори, това смекчаване е обвързано с конкретни условия. Така държавите членки могат да овластят по нормативен път социалните партньори да приемат мерки по смисъла на член 2, параграф 5 от Директива 2000/78 единствено ако овластяващите норми са достатъчно точни, за да се гарантира, че посочените мерки ще са съобразени с изискванията, определени в тази разпоредба. Не считам, че това смекчаване, свързано с много специфичното положение на социалните партньори, упражняващи правото си да договарят и сключват колективни трудови договори, би трябвало да се разбира в смисъл, че допуска при всички положения освобождаване от изискването мярката да е предвидена в национален закон, без това да разшири прекомерно приложното поле на изключението от принципа за равно третиране, изключение, което законодателят изрично е предвидил да бъде особено тясно.

32 Вж. по аналогия във връзка с това определение заключението на генералния адвокат Jääskinen по дело Парламент/Комисия (C-286/14, EU:C:2015:645, т. 1).

33 Вж. по-специално решения от 12 януари 2010 г., Wolf (C-229/08, EU:C:2010:3), от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573), от 13 ноември 2014 г., Vital Pérez (C-416/13, EU:C:2014:2371), от 15 ноември 2016 г., Salaberria Sorondo (C-258/15, EU:C:2016:873), и от 14 март 2017 г., Bougnaoui и ADDH (C-188/15, EU:C:2017:204), като последното е свързано с разлика в третирането, основана на религия. Вж. също заключението на генералния адвокат Sharpston по дело Bougnaoui и ADDH (C-188/15, EU:C:2016:553, т. 90 и сл.).

90. Първо, разликата в третирането трябва да се основава на характеристика, свързана именно с възрастта, и тази характеристика трябва да бъде „основно и определящо изискване“. Съдът е уточнил, че „не признакът, на който се основава разликата в третирането, а характеристиката, свързана с този признак, трябва да представлява „основно и определящо професията изискване“³⁴. Второ, преследваната цел трябва да е законосъобразна. Трето, изискването трябва да бъде пропорционално.

91. Що се отнася до второто условие, в точка 75 от настоящото заключение вече посочих, че целите, преследвани от разглежданата в главното производство правна уредба, а именно осигуряването на въздушната безопасност и защитата на националната сигурност, могат да се считат за законосъобразни по смисъла на член 4, параграф 1 от Директива 2000/78. Следователно е необходимо да се разгледат само първото и последното от тези условия.

92. Като първа стъпка следва да се провери, от една страна, дали разликата в третирането между пилотите от DQ, под и над 60-годишна възраст, се основава на характеристика, свързана с възрастта, и от друга страна, дали тази характеристика може да се счита за основно и определящо професионално изискване. В тази връзка считам, че решение Prigge и др.³⁵ съдържа полезни насоки³⁶.

93. В това решение Съдът е приел, че за транспортните пилоти е от основно значение да притежават особени физически способности, доколкото в тази професия физическите недостатъци могат да имат тежки последици. Неоспоримо е също така, че с възрастта тези способности намаляват. Оттук следва, че притежаването на особени физически способности може да се смята за основно и определящо професията изискване за упражняването на професията транспортен пилот и че притежаването на тези способности зависи от възрастта³⁷.

94. Според мен същият извод следва да се прилага спрямо пилоти на въздухоплавателни средства, изпълняващи задачи, свързани със защитата на националната сигурност. Спецификата на задачите на пилотите DQ не влияе на констатацията за намаляване на физическите способности с възрастта, нито на тежестта на последиците, които физическите недостатъци могат да имат за тази професия³⁸.

95. Следователно разликата в третирането, въведена от разглежданата в главното производство правна уредба, трябва да се разглежда като основана на характеристика, свързана с възрастта, която представлява основно и определящо професията изискване по смисъла на член 4, параграф 1 от Директива 2000/78.

96. Като втора стъпка, що се отнася до изискването за пропорционалност, в съображение 23 от Директива 2000/78 е пояснено, че действително разлика в третирането може да бъде оправдана само „при много ограничени обстоятелства“, когато характеристика, свързана в частност с възрастта, съставлява основно и определящо професията изискване³⁹. Това съображение впрочем изразява принципа, според който член 4, параграф 1 от Директива 2000/78 следва да се тълкува стриктно, тъй като представлява изключение от принципа за недопускане на

34 Вж., като най-скорошно, решение от 14 март 2017 г., Bougnaoui и ADDH (C-188/15, EU:C:2017:204, т. 37 и цитираната съдебна практика).

35 Решение от 13 септември 2011 г. (C-447/09, EU:C:2011:573).

36 Въпреки че това решение се отнася не за пилоти, които извършват дейности, свързани с националната сигурност, а за пилоти, изпълняващи полети с търговски характер.

37 Решение от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 67). Вж. също в този смисъл *Maliszewska-Nienartowicz, J. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości dotyczące wyjątku od zakazu dyskryminacji ze względu na istotny i determinujący wymóg zawodowy*. — *Europejski Przegląd Sądowy*, 2018, n° 8, p. 32.

38 Напротив, дори бих приел, че спецификата на условията на изпълнение на задачите на DQ затвърждава необходимостта пилотите да имат особени физически способности.

39 Вж. също решения от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 71), и от 14 март 2017 г., Bougnaoui и ADDH (C-188/15, EU:C:2017:204, т. 38).

дискриминация⁴⁰. В допълнение, по дела Petersen и Prigge и др., отнасящи се до автоматично прекратяване на трудовото правоотношение поради възраст, преди засегнатото лице да е достигнало общата пенсионна възраст, предвидена в националното право⁴¹, Съдът е постановил, че мярката не отговаря на изискванията за пропорционалност⁴².

97. Според мен обаче при обстоятелствата по главното производство не е очевидна липсата на пропорционалност между ограничението на възрастта, предвидено за пилотите DQ, и неговите последици. По-долу ще изложа, от една страна, причините, поради които считам, че разрешението, предлагано в решения Petersen⁴³ и Prigge и др.⁴⁴, свързано с пропорционалността на мярката, не може да бъде приложено в настоящия случай. От друга страна, ще поясня защо считам, че национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която определя 60 години като максимална възрастова граница за упражняване на длъжността пилот в дружеството DQ, би могла да бъде пропорционална, което следва да бъде проверено от запитващата юрисдикция.

98. Що се отнася до разрешението, възприето в решения Petersen⁴⁵ и Prigge и др.⁴⁶, а именно установяването на непропорционалния характер на мярката, налагаща автоматично прекратяване на трудовото правоотношение след определена възраст, считам, че то се обяснява главно от липсата на съгласуваност на мярката. В този смисъл в решение Prigge и др.⁴⁷ Съдът е приел, че определянето „на 60 години [на] възрастовата граница, над която се приема, че транспортните пилоти [...] вече не притежават физическите способности да извършват професионалната си дейност, *въпреки че националната и международната правна уредба допускат извършването на тази дейност* при определени условия до 65-годишна възраст“, е непропорционално изискване. По подобен начин в решение Petersen⁴⁸ Съдът отбеляза, че „мярка[та] е несъгласувана поради съществуването на [...] изключение“ и че в този случай „възрастовата граница [...] не е необходима за защитата на здравето“. С други думи, и в двете съдебни решения разглежданата правна уредба е преценена като непропорционална, тъй като не отговаря действително на грижата за съгласувано и систематично постигане на целта⁴⁹, след като същата професия може да продължи да се упражнява в други организации след навършване на максимално допустимата възраст, определена в съответната уредба.

99. Според мен обаче разглежданата в главното производство правна уредба не е несъгласувана, така че да не отговаря на грижата за съгласувано и систематично постигане на целите за осигуряване на въздушната безопасност и за защита на националната сигурност. От една страна, за разлика от търговското въздухоплаване в националното законодателство не съществуват референтни правила, в което запитващата юрисдикция следва да се увери, а също и, доколкото ми е известно, в международното право, което би поставило под въпрос съгласуваността на решението за определяне на 60-годишна максималната възраст за пилотите,

40 Решение от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 72).

41 И в международното право, в решение от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 75).

42 Решение от 13 септември 2011 г., Prigge и др. (C-447/09, EU:C:2011:573). Вж. също по аналогия решение от 12 януари 2010 г., Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4), в което обаче Съдът е установил непропорционалния характер на автоматичното прекратяване на трудовото правоотношение въз основа на член 2, параграф 5 от Директивата. В това отношение вж. Schiek, D. Proportionality in Age Discrimination Cases: Towards a Model Suitable for Socially Embedded Rights, в Numhauser-Henning, A., Rönningmar, M., op. cit.

43 Решение от 12 януари 2010 г. (C-341/08, EU:C:2010:4).

44 Решение от 13 септември 2011 г. (C-447/09, EU:C:2011:573).

45 Решение от 12 януари 2010 г. (C-341/08, EU:C:2010:4).

46 Решение от 13 септември 2011 г. (C-447/09, EU:C:2011:573).

47 Решение от 13 септември 2011 г. (C-447/09, EU:C:2011:573, т. 75). Курсивът е мой.

48 Решение от 12 януари 2010 г. (C-341/08, EU:C:2010:4, т. 62).

49 Решение от 12 януари 2010 г., Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4, т. 53). По отношение на проверката за съгласуваност вж. Bailly, P. et Lhernoud, J.-P., op.cit. Вж. също Domańska, M. Zakaz dyskryminacji ze względu na wiek w orzecznictwie TS. — Europejski Przegląd Sądowy, 2011, n° 4, p. 36.

извършващи в DQ дейности, свързани с националната сигурност. От акта за преюдициално запитване също не следва, че съществуват изключения от въпросното правило, които биха могли да оспорят неговата съгласуваност, в което обаче запитващата юрисдикция следва да се увери.

100. Поради това считам, че разрешението, възприето от Съда в решения Petersen⁵⁰ и Prigge и др.⁵¹, не може да бъде приложено към разглежданата в главното производство правна уредба без допълнителен анализ.

101. Поради това е необходимо да се проучи дали тази правна уредба е пропорционална. За тази цел е необходимо да се изследва дали посочената максимална възрастова граница е подходяща за постигане на преследваната цел и дали не надхвърля необходимото за нейното постигане⁵².

102. В това отношение бих искал да отбележа, че в крайна сметка действително единствено националният съд е компетентен да преценява фактите и да тълкува националното законодателство, за да определи дали и до каква степен разглежданата в главното производство правна уредба е в съответствие с тези изисквания. Въпреки това, за да бъде полезен с отговора си на националният съд, Съдът е компетентен да даде насоки въз основа на преписката по главното производство и представените пред него писмени и устни становища, за да позволи на националният съд да се произнесе по конкретния спор, с който е сезиран⁵³. Поради това ще разгледам този въпрос в изложението по-долу.

103. Подходящият характер на правната уредба според мен не е спорен въпрос. Както вече посочих, тъй като физическите способности на пилотите намаляват с възрастта, определянето на максимална възраст, над която пилотите на DQ не могат повече да упражняват дейността си, е подходящо за постигане на целите за осигуряване на въздушната безопасност и защита на националната сигурност.

104. По-неясен е въпросът дали посочената мярка не надхвърля необходимото за постигането на тези две цели. Впрочем този въпрос беше обсъден между страните, като г-н Safaro счита, че ограничаването на условията за изпълнение на задачите му само по себе си би било достатъчно за постигането на поставените от разглежданата правна уредба цели, поради което автоматичното прекратяване на трудовото му правоотношение е непропорционално. Г-н Safaro сочи по-специално възможността да бъде част от многопилотен екипаж, в който само един от двамата пилоти би могъл да е на повече от 60 години.

105. При все това считам, че една по-малко ограничителна мярка не би постигнала целите за осигуряване на въздушната безопасност и защита на обществената сигурност по същия начин както автоматичното прекратяване на трудовото правоотношение.

106. DQ наема на работа съвсем ограничен брой пилоти и разполага с още по-ограничен брой въздухоплавателни средства. DQ и италианското правителство подчертават особения ред и особените условия за изпълнение на задачите на DQ, които не са съпоставими с полетите в гражданското въздухоплаване. При тези обстоятелства обаче, в чиято точност запитващата юрисдикция все пак следва да се увери, да се изисква от DQ да продължава да наема пилоти на възраст над 60 години, които да изпълняват задачи, придружавани от пилот на възраст под 60

50 Решение от 12 януари 2010 г. (C-341/08, EU:C:2010:4).

51 Решение от 13 септември 2011 г. (C-447/09, EU:C:2011:573).

52 Решение от 12 януари 2010 г., Wolf (C-229/08, EU:C:2010:3, т. 42). Относно проверката на пропорционалността вж. също Schiek, D., *op.cit.*

53 Решение от 14 март 2017 г., G4S Secure Solutions (C-157/15, EU:C:2017:203, т. 36).

години, би означавало не само, че DQ ще бъде ограничено при изпълнение на задачите си от изисквания във връзка със състава на екипажите, но и че изпълнението на неговите задачи би могло да стане по-трудно. В този смисъл биха били застрашени както целта за осигуряване на въздушната безопасност, така и целта за защита на националната сигурност.

107. Освен това фактът, че мярката предполага автоматично прекратяване на трудовия договор на пилот в DQ при навършване на 60 години, не означава, че тя надхвърля необходимото за постигане на преследваните цели⁵⁴. Видно от становищата на страните, изложени в заседанието, структурата на DQ не позволява възстановяването на г-н Cafaro на длъжност в дружеството, различна от тази на пилот, което все пак следва да се провери от запитващата юрисдикция.

108. Тъй като по-малко ограничителни разпоредби не биха дали възможност за постигане на преследваните цели, според мен разглежданата в главното производство правна уредба не надхвърля необходимото за постигане на целите за осигуряване на въздушната безопасност и защита на националната сигурност.

109. Следователно може да се счита, че национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която определя максимална възрастова граница от 60 години за упражняването на длъжността пилот в дружество, извършващо дейности, свързани със защитата на националната сигурност, от една страна, е подходяща с оглед на целта да се осигурят въздушната безопасност и защитата на националната сигурност, и от друга страна, не надхвърля необходимото за постигането на тази цел, по-специално с оглед на ограничените ресурси на това дружество, което обаче следва се провери от запитващата юрисдикция.

V. Заключение

110. Предвид изложеното в неговата цялост предлагам на преюдициалните въпроси, отправени от Corte suprema di cassazione (Касационен съд, Италия), да се отговори, както следва:

- „1) Регламент (ЕС) № 1178/2011 на Комисията от 3 ноември 2011 година за определяне на технически изисквания и административни процедури във връзка с екипажите на въздухоплавателни средства в гражданското въздухоплаване в съответствие с Регламент (ЕО) № 216/2008 на Европейския парламент и на Съвета, изменен с Регламент (ЕС) № 290/2012 на Комисията от 30 март 2012 г., не се прилага към разглежданото в главното производство положение.
- 2) Член 4, параграф 1 от Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, предвиждаща автоматично прекратяване, при навършване на 60 години, на трудовите правоотношения на пилотите, наети от дружество — оператор на въздухоплавателни средства, използвани за дейности, свързани със защитата на националната сигурност на държавата членка, когато по-малко ограничителни мерки не биха дали възможност за постигане на целите, преследвани от посочената правна уредба, поради ограничените ресурси на въпросното дружество, което обаче следва да се провери от запитващата юрисдикция“.

⁵⁴ Вж. решение от 5 юли 2017 г., Fries (C-190/16, EU:C:2017:513, т. 66), с което Съдът постановява, че това, че посочената възрастова граница не означава автоматично прекратяване на трудовия договор на наетото лице, поради това че то е достигнало посочената възрастова граница, е свидетелство за пропорционалността на мярката.